

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Пелагия Михайлова Терзийска, ЮЗУ „Н. Рилски” – Благоевград за апробиране на дисертационен труд на тема на тема: **„ИНОВАТИВЕН МОДЕЛ ЗА ОЦЕНКА НА УЧЕНИЦИ С УМСТВЕНА ИЗОСТАНАЛОСТ ”**, за получаване на образователната и научна степен „доктор”

Професионално направление 1.2. Педагогика; Докторска програма „Специална педагогика“

Автор: Атина Парасхос Мурелату

Научен ръководител: доц. дпн Милен Замфиров Замфиров

Настоящата рецензия е изготвена на основание заповед № РД 38-6/07.01.2019 на ректора на Софийски университет „Св. Климент Охридски”, както и на решение на научното жури по процедурата.

Общо представяне на процедурата и докторанта

Атина Мурелату е редовен докторант в катедра „Специална педагогика и логопедия“ при Факултета по начална и предучилищна педагогика на СУ “Св. Климент Охридски”.

През 2009 година завършва Солунски университет „Аристотел“. След това в Университет Съндърланд, Великобритания записва магистърска програма „Специални потребности и включващо образование“, която завършва през 2010 г. с дипломна работа по проблемите на ученици с хиперкинетичен синдром и дефицит на вниманието.

Притежава сертификати за владееене на брайлова азбука и гръцки жестомимичен език.

Последователно работи като филолог с ученици със зрителни увреждания и слухови нарушения в специални училища в Гърция. Има опит и като филолог в специална професионална гимназия, както и в условията на включващо обучение в различни училища.

Очевидно е, че докторант Мурелату проявява траен интерес към проблемите на специалното образование, който се доказва и със записването в докторска програма „Специална педагогика“.

Процедурата по защитата е спазена, а представените материали и документи са в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на Софийски университет „Св. Климент Охридски“.

Актуалност на тематиката

Реализирането на успешно обучение на ученици с интелектуална недостатъчност се определя от различни фактори. Сред тях с особено значение се откроява необходимостта от навременно и точно идентифициране на срещаните от тези деца затруднения. Затова интересът на докторант Мурелату към скринингови тестове, насочени към изследването и определянето на трудностите, пред които се изправят учениците с интелектуални затруднения е напълно обясним, обоснован и заслужава особено внимание.

Представяне на труда и оценка на съдържанието

Представеният за рецензиране дисертационен труд съдържа 118 страници основен текст плюс 13 страници библиография, включително интернет източници и 87 страници приложения.

Структурирането на дисертационния труд е организирано в увод, четири глави, приноси и препоръки.

Библиографията включва 105 заглавия на английски език, 64 заглавия на гръцки и 14 интернет източника (снимки).

В увода е очертана концепцията на разглеждания в дисертационния труд проблем и е направена обосновка на избраната тема. Определени са целта, задачата на изследването и са формулирани две хипотези.

Избраният дедуктивен подход за анализиране на поставения проблем дава възможност за поетапно и постепенно обхващане и изясняване – понятийно, съдържателно и технологично.

Първите две глави включват теоретичен обзор по темата на дисертационния труд.

Накратко в първа глава се разглежда същността на интелектуалната недостатъчност. В ретроспективен план, в рамките на 2 страници, се посочват различни дефиниции за това състояние. Представени са степените на интелектуалните затруднения според Диагностичния статистически наръчник на Американското психиатрично общество. В тази глава се насочва вниманието към характеристиките на лицата с лека интелектуална недостатъчност. Смятам, че тук би могло да се представи по-подробно спецификата в развитието на тези деца и конкретизира психолого-педагогическата им характеристика.

На с. 36 в точка 1.12. „Учителски подходи“ не става ясно какви са тези подходи и към кого са ориентирани. Специално място основателно, макар и накратко, се отделя на потребностите на хората с интелектуални затруднения. Тук би било добре да се очертае по-подробно спецификата на потребностите на самите деца с интелектуални затруднения. Докторант Мурелату обобщава, че интелектуално затрудненото лице изостава в „области като социални умения, обучаване, индивидуална независимост и социална отговорност“.

Втора глава представя информация за диагностицирането на интелектуалната недостатъчност. Посочени са основните критерии за диагностициране според DSM-IV (Американска психиатрична асоциация). Оценявам като положително факта, че е посочена разликата между DSM IV и DSM 5. Описват се психометрични инструменти, които трябва да използват специалистите за измерване и оценяване на интелектуалната недостатъчност. Подчертава се необходимостта от използването на тестове за измерване на вербалната и практическата интелигентност, както и значението на ранната диагностика. Посочени са психометрични инструменти за диагностика, които се използват в Република Гърция, както и условия за ефективното приложение на тези тестове. В заключението на втора глава авторката обобщава значимостта на диагностиката на интелектуалната недостатъчност за прогнозирането и планирането на училищното образование и социална рехабилитация на детето с това с това състояние.

Дизайна на изследването е представен в трета глава. Отново тук е посочена целта на изследването, конкретна задача, произтичаща от тази цел и

двете хипотези. Конкретизиран е инструментариумът и контингентът на изследване – учители и специалисти в областта на специалната педагогика – 107, на възраст от 25 до 55+ от различни префектури в Гърция. Чрез попълнената от тях анкета (5 въпроса с демографско съдържание плюс 22 въпроса разпределени в 7 области: скорост и обработване на информацията, психологически и социални характеристики, концентрация, памет, езиково-когнитивни характеристики, математически характеристики, общо впечатление на учителите) се събират данни относно прилагането на скринингов тест за откриване на интелектуални затруднения.

Скрининговият тест, използван в дисертационното изследване дава възможност да се помогне на учителите да разграничат интелектуално затруднените ученици и да планират, и осъществят подходяща за тях образователна подкрепа. Докторант Мурелату специално подчертава, че с резултатите от теста трябва да бъдат запознати, както родителите, така и специалистите в диагностичните центрове в Република Гърция - KEDDY. Описва коректно вербалната и практическа скала на теста със съответните им дейности.

В изследването се използва дедуктивният подход. На основата на проучената литература се преминава от общите теории и идеи до по-конкретни резултати като се анализират наличните данни от изследването. Обръща се внимание на необходимостта от спазване на етични норми, съпътстващи научното изследване.

В четвърта глава докторант Мурелату прави анализ на резултатите от анкетното проучване. В седем таблици „Дескриптивна статистика“ се представят количествените стойности на отговорите, дадени от респондентите по отношение на седемте области, към които е насочено анкетното проучване. Стойностите в таблиците се отнасят до честота и проценти.

Прави впечатление, че изключително голям брой от респондентите (89.7%) смятат, че скрининговият тест може да установи интелектуална недостатъчност. Голяма част са на мнение, че: чрез него може да се определи дали тези деца могат да мислят преди да действат (80,4%); да се открият

трудности при различаването на форми, цвят, положение на даден предмет, както и дали има трудности в концентрацията и вниманието. Мнозинството от респондентите смятат, че скрининговият тест дава възможност да се провери дали липсата на стратегическо мислене е пряко свързана с краткосрочната памет, дали се изпитва затрудняване при запаметяване на думи, абстрактни понятия, изображения и символи. Докторант Мурелату констатира, че немалка част от учителите приемат психометричния инструмент като възможност и за установяване на езикови затруднения, беден речник, проблеми при писането на децата с интелектуална недостатъчност. Подчертава, че особено голям е процентът на заявителите (87.9%), че използваният скринингов тест дава възможност да се установи дали детето среща трудности при разбиране на текстове.

Докторант Мурелату обобщава, че получените резултати показват увереността на респондентите (почти 9 от всеки 10 учители), че с конкретния скринингов тест може да се открият и математически трудности при децата с интелектуална недостатъчност. По-голямата част от анкетираните приемат, че формата на предложеният тест е задоволителна и не е необходимо да бъде променяна. Изказват одобрението си за скрининговият тест и смятат, че може да се използва за навременно откриване на интелектуални затруднения. Изводът, до който се достига, на основата на изследването е, че има висока степен на корелация на положителните отговори между учителите и специалистите в областта на специалната педагогика.

Специално се подчертава, че специфичният скринингов тест не е окончателно диагностично средство, а бърз метод за изследване на деца, за да се идентифицират такива с интелектуална недостатъчност.

Положителна оценка заслужава фактът, че резултатите са визуализирани в 40 фигури. Това несъмнено дава добра възможност по-добре да се възприемат, а също и да се интерпретират.

На основата на проведеното проучване авторът очертава конкретни препоръки за педагогическата практика и някои значими перспективи за по-нататъшни изследвания.

Приноси

Посочени са теоретични и практически приноси, чиято формулировка се нуждае от прецизиране.

Преценка на публикациите: Публикациите са достатъчни – 5 на брой. От тях четири са в съавторство с научния ръководител.

Автореферат

Авторефератът съответства на дисертационния текст и го представя по обобщен начин. Открити са обобщени изводи, и препоръки.

Препоръки и бележки:

1. При структурирането на труда да се преодолее определянето на параграфи по 1-2 страници. Достатъчно е те да се посочат вътре в текста като очертани подзаглавия на основните параграфи.
2. Смятам, че има известна фрагментарност, разпокъсаност и стихийност при структуриране на отделните моменти от дисертацията.
3. Липсват ясно определени обект и предмет на изследването.
4. Добре е да се открие по-добре мнението на докторанта по разглеждания проблем на основата на цитираните схващания на различни автори.
5. Да се използва повече съвременна литература.

Въпроси:

1. От кои фактори в най-голяма степен зависи ефективното прилагане на предложения диагностичен модел за откриване на ученици с интелектуална недостатъчност?
2. Какво би затруднило прилагането на този модел в гръцкото училище?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Представеният дисертационен труд, разработен от докторант Атина Мурелату, отговаря на изискванията, които се предявяват към разработки за придобиването на образователната и научна степен „доктор”.

На основата на очертаните достойнства на труда, давам положителна оценка и предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор” на Атина Мурелату в област на висше образование: 1.Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма „Специална педагогика“

15.02.2019 г.

Рецензент:.....

Доц. д-р Пелагия Терзийска